

HOUTEN ZUID: GROEN, CONSEQUENT EN ORIGINEEL

Waarom is dit wel een gewaardeerde Vinex-wijk?

Deze zomer werd Houten Zuid genomineerd voor de Falco Award Beste Openbare Ruimte 2017. De jury prijst '... de wijze waarop de waarde van het groen aan recreatie en woonactiviteiten is gekoppeld. De groenstructuur is daarmee letterlijk onderdeel van het daily urban system van haar bewoners, is daardoor effectief en wordt gebruikt. Een deel van het geheim lijkt te zitten in de ontwerpkeuzes die zijn gemaakt. De jury stelt dat het realiseren van zo'n "inclusieve" openbare ruimte geen sinecure is, het ontwerp is bovendien van hoge kwaliteit.' Wat maakt Houten nu anders dan veel nieuwbouwwijken uit dezelfde periode?

Houten Zuid is een Vinex-wijk. Het begrip Vinex, dat vaak gebruikt wordt voor alles wat eruitziet als kale nieuwbouw, doet geen recht aan de bouwopgave die hier in Houten met veel inzet en idealisme ter hand is genomen. Houten Zuid is inmiddels afgerond en is het nieuwbouw-gevoel hier en daar al ontgroeid. Letterlijk bijna, want juist het groen in dit nieuwe stadsdeel draagt het karakter van de wijk.

Het Rijk wees binnen de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra, in de jaren negentig, onder meer Houten aan om 7500 woningen bij te bouwen – vlakbij Utrecht, snelwegen en spoor. Een echte Vinex-opgave

dus. Dit terwijl Houten net een groeitaak achter de rug had. Deze eerste groeitaak kwam voort uit het rijksoverheidsbeleid van de jaren zeventig, het zogenoemde groeikernenbeleid.

Plezier en comfort

Voor die eerste groeitaak was goed nagedacht over het plezier en comfort voor de nieuwe bewoners. Dit idealisme werd ingebracht door de gemeente Houten en de vier bureaus die aan deze opgave werkten: GoudappelCoffeng, Derks Stedebouw, Grontmij en tlu landschapsarchitecten. Er werd ruim baan gemaakt voor de fietser, de auto moest "buitenom" en er kwam een grote groenzone in het hart van

de wijk, waar iedereen iets te zoeken heeft. En ook, vooruitstrevend, werd een waterzuivering aangelegd buiten de Rondweg op basis van biezenvelden voor de zuivering van het regenwater uit de wijken. Meer dan het bouwen van woningen alleen, was dit een bijzonder totaalconcept. Hiermee werd de basis gelegd voor een prettig woon- en leefklimaat.

Toen dus Houten een tweede groeiopgave kreeg, als Vinex-locatie, is er voortgebouwd op dit concept. Het goede werd geprolonged. De bureaus die hier samen met de gemeente aan werkten zetten wederom de gebruiker centraal. Tlu landschapsarchitecten nam hierin vooral

beleving en inrichting van en langetermijnvisie op de openbare ruimte voor haar rekening.

Jules Tonneijck, een van de projectleiders binnen de gemeente voor Houten Vinex, zegt hierover: 'In het begin dacht ik weleens hoe lang kan je schetsen, tekenen en discussiëren over de inrichting van openbare ruimte. Al vrij snel merkte ik dat het juist goed was en nog steeds is om zo zorgvuldig te ontwerpen en erover door te praten met de leden van de projectgroep met ieder hun eigen discipline. Juist door er zo veel aandacht aan te geven ontstaat er uiteindelijk iets moois, iets goeds. Deze uitgebreide investering heeft zich uitbetaald.'

Voor wat betreft de openbare ruimte zijn de landschapsarchitecten van tlu consequent gebleven op de grote lijnen, zoals bij de inrichting van de routes. Het fietsen van je buurt naar school, naar winkels of naar sportvelden is vanzelfsprekend. Je wordt begeleid door hagen, bomen en berm. Geen grote wegen of lastige kruisingen, geen woud aan borden en regels (een belangrijk punt van GoudappelCoffeng). Soepel en veilig moest het zijn. En dat is het

geworden. Onderweg passeer je buurtgroentjes, trapvelden en kun je zien of je vrienden daar een partijtje voetballen. Die samenhang binnen het groene netwerk, alle leeftijdsgroepen 'bedienen' en last but not least de beleving van die buitenwereld, daar sleutelde tlu landschapsarchitecten aan.

Midden in de wijk ligt een recreatieplas. Hier beleef je echt ruimte. De plas heeft een grote aantrekkingskracht, zelfs regionaal. De plas is gegraven ten behoeve van de ophoging van de omliggende wijken, vooral die wijken die op de minder stabiele veengronden moesten worden gebouwd. Het water is schoon, gevoed door kwelwater uit de diepere lagen van de Utrechtse Heuvelrug. Je kunt er zwemmen of surfen, zonnen of volleyballen op het strand

en zelfs ongezien op een eiland chillen met leeftijdsgenoten. In de koude maanden is de plas het domein van de vogels. Je bent in de stad en toch buiten. En iedereen kan er komen, want 80 procent van de oevers is openbaar toegankelijk.

Ruimte voor vergezichten

Fietsend door Houten Zuid beleef je weinig barrières. Zelfs de rondweg, die als een strik rond heel Houten ligt, is toch voor de fietser geen grote barrière. Elke belangrijke fietsroute sluit aan op een tunneltje of eenmaal op een brug, in alle gevallen ben je snel buiten. Het buitengebied hoort zodoende bij de leefomgeving. Terwijl je in Houten Noord nog uitdrukkelijk achter de geluidswal/rondweg woont, is in Houten Zuid letterlijk meer ruimte gemaakt voor vergezichten. Omgekeerd ziet ook de automobilist niet alleen de daken boven de geluidswal, maar ook het gezicht van Houten Zuid. Het is inmiddels een stad die wil zien en die gezien mag worden.

In Houten Zuid werden lessen geleerd uit Houten Noord: Niet verstopt achter, maar juist wonen aan het groen is vooral in Houten Zuid een soort leitmotiv. Daardoor is de interactie tussen bebouwing en openbare ruimte hoger. Er is een netwerk van groene ruimten met een hoge kwaliteit. Dit netwerk is in Houten Zuid opgebouwd uit fietsroutes, de Vijfwal (zie kader) de grote groengebieden en het buitengebied. Maar voor heel Houten geldt dat kinderen al jong vrijuit kunnen fietsen en spelen op plekken waar vanaf de eerste ontwerpen werd nagedacht over het thema 'zien en gezien

willen worden'. Er werd consequent ontworpen met in het achterhoofd het opgroeiende kind, dat telkens zijn actieradius vergroot om leeftijdsgenoten te kunnen ontmoeten. Hoe zelfstandiger dit kan, hoe beter het is voor het kind dat een eigen weg zoekt door het leven. Die ruimte wordt in Houten geboden, van voordeurgroen tot stadspark of landschap, het openbaar groen begeleidt en nodigt hiertoe uit.

Jules Tonneijck: 'Houten moet je beleven. Ga er wandelen of fietsen! We staan niet voor niets als eerste wandeling in het boekje *De mooiste Vinex-wandelingen* van Paul Kurstjens en Kees Volkers!'

Naast het volharden in een consequente inrichting zoals de standaardtoepassing van dragerprofielen (hoofd fietsverbindingen) of inprikkers (vanaf de rondweg naar de wijken) werd er ook geëvalueerd en ontstonden subtiele aanpassingen. Meestal uit beheeroverwegingen.

Toekomstbestendig ruimtegebruik

Ook werd vooral in Houten Zuid meer geëxperimenteerd met nieuwe materialen, bijzondere elementen en bijvoorbeeld allerlei vormen van meervoudig en/of toekomstbestendig ruimtegebruik. Maar ook hierin was visie en toekomstperspectief meestal de achterliggende motivatie: het beperken van verharding, geen trottoirs, shared space. En overall wordt het regenwater opgevangen binnen de buurt. Zo zijn functies steeds vaker op vanzelfsprekende wijze gecombineerd. Het beheer en onderhoud werd altijd meteen afgewogen tijdens de ontwerpfases. De beheerder dacht mee aan consequenties bij maatwerk.

Ondanks de 'groene saus', de samenhang en de misschien op het eerste gezicht zelfs 'meer van hetzelfde'-gevoel, blijkt als je de wijken ingaat, geen twee wijken in Houten Zuid hetzelfde. Elke wijk heeft een duidelijk eigen sfeer en identiteit. Die begint bij de ligging op zand of het veel nattere veen, en toont zich vervolgens in een zorgvuldige toepassing van materialen; niet alleen de typering van de woningen, maar juist ook het groen, de verhardingen, de sfeer maken elke wijk karakteristiek. Hier zien we ook het effect van de wisselende samenstelling van de ontwerpgroepen voor de wijken die binnen het gedragen kader van de vaste bureaus subtiel hun eigen handschrift toevoegden.

In 2009, toen alle Vinex-wijken rond Utrecht grotendeels waren bewoond, hield het Algemeen

Dagblad een enquête onder de bewoners van deze nieuwe wijken in onder meer Amersfoort, Leidsche Rijn, IJsselstein en Houten. Houten Zuid kwam als beste uit de bus, vooral door de hoge score voor openbare ruimte. 'Afwisseling, ruimte en vriendelijkheid' werden met name genoemd. 'Vakbroeders zullen het zien en kunnen duiden', aldus Tonneijck. 'Bewoners voelen de kwaliteit vooral. Wij horen met enige regelmaat van onze bewoners: het is goed in Houten. Dat gevoel sluit zeker aan bij het gevoel dat er was tijdens de ontwerpfases: de bijna-zekerheid dat we iets 'goeds' creëerden met elkaar.'